

Příručka participativního rozpočtu

Obsah

Úvod do participativního rozpočtu

- 4 Je česká demokracie zralá na inovaci?
- 9 Nejčastější argumenty proti Participativnímu rozpočtu
- 11 Návod na zavedení Participativního rozpočtu krok po kroku

Příklady z praxe

- 12 První rozpočet s participativními prvky v ČR
- 14 Zázrak na Dunaji
- 17 Rozjezd participativního rozpočtu v Banské Bystrici
- 22 PR v Banské Bystrici: Tři kotle, party stan a Mikuláš za všechny prachy
- 25 Projektový návrh v Banské Bystrici

Vzorové modely

- 27 Model Saint-Denis
- 29 Model Porto Alegre
- 32 Model Slovensko
- 34 Model Praha 7

Redakce: Tomáš Vokoun
Autoři textů: Tomáš Vokoun, Kateřina Vojtíšková, Tomáš Tožička, Václav Exner, Karel Růžička, Ilona Švihlíková
Grafika: Michal Černý

Je česká demokracie zralá na inovaci?

Pro celé Evropě probíhají dalekosáhlé změny ve smyslu rozšiřování aktivit a nástrojů podporujících širší zapojení veřejnosti do rozhodování v rámci demokratických systémů, které pomáhají posilovat jejich (upadající) legitimitu. Za jednu z rodiny **demokratických inovací** je považován **participativní rozpočet**, který se prosazuje doslova po celém světě. Příklady ze zahraničí by se mohly nepochybně stát vhodnou inspirací také pro české prostředí, které spokojeností s fungováním politických institucí neoplvává a lidé se domnívají, že „obyčejní občané“ nemají možnost důležité věci ovlivnit – nejen na národní úrovni, ale také na úrovni obce. Skoro tři čtvrtiny dotazovaných ze tří menších českých měst se vyjádřily, že nemají vliv na rozhodování o důležitých otázkách v jejich městě. Tento stav úzce souvisí s nízkou účastí na politice: „Před politickou participací dávají lidé přednost zapojení do činnosti různých volnočasových sdružení. Toto zapojení však také není příliš vysoké.“. Přesvědčení o nicotném vlivu, nízká účast i na komunální politice a nedůvěra v jednání politické reprezentace je základem nevábneho koktejlu, pro který se zažil termín blbá nálada.

Občanská iniciativa Alternativa zdola se snaží podporovat aktivní účast občanů. Vychází z nijak originální myšlenky, že starost o věci veřejné není a nemá bytí výsadou nemalého procenta zvolených zastupitelů, ale že se týká v podstatě každého. Jednou z inovativních forem účasti (alespoň v rámci střední Evropy) je tzv. participativní

rozpočtování či participativní rozpočet (PR). Jde o demokratický proces, který spočívá v tom, že všichni členové místní komunity/obce jsou přizváni k tomu, aby se přímo zapojili do rozhodování o využití veřejných financí (vymezené části rozpočtu). Dle zákona musí rozhodování vždy schválit/potvrdit zastupitelstvo (podobně je tomu také v Německu). Běžní občané v tomto případě nejsou s rozpočtem pouze seznámeni, jak ukládá zákon o rozpočtových pravidlech

Přesvědčení o nicotném vlivu je základem nevábneho koktejlu, pro který se zažil termín blbá nálada

(218/2000 Sb.) formou úředních desek a na zasedání zastupitelstva, občané nemají pouze poradní roli, ale je jim také svěřena část výkonné moci, a to na základě předpokladu, že se veřejný rozpočet týká oblasti, kde žijí, a že jsou kompetentní se takového jednání účastnit a „samospráva“ má i další blahodárné účinky.

PR je inkluzivní několikastupňový proces, který předpokládá kompetenci lidí vyjadřovat se k situaci v jejich obci a jejího rozvoje. Kromě obecních/městských rozpočtů může být princip PR aplikován i na jiných úrovních (kraj, škola, politická strana, jakákoli organizace s vlastním rozpočtem a členstvem). Rozhodování předchází určování priorit,

témat a návrhy konkrétních projektů. Při občanské volbě dochází k výběru podpořených investic. Některé varianty PR navrhují i jiné rozpočtové změny (škrty, daně).

Je třeba podotknout, že úspěšné aplikaci techniky zapojující obyvatele do transparentního řízení společnosti občany musí předcházet **komunitní práce**. Tu Tomáš Tožička definuje následovně. Lidé žijící v určitém prostředí, sdílející životní situaci se učí spolupráci, jednat ve společném zájmu a prosazovat společný prospěch. Tato činnost vyžaduje určitou koordinaci komunitními pracovníky, kteří (spolu)organizují setkání, komunikují s různými institucemi a snaží se o nalezení řešení pro zlepšení situace obyvatel, a to pomocí sil uvnitř komunity a díky zvýšené účasti na rozhodování.

Rozšířený koncept demokracie: participativní demokracie

Demokracii („vládu lidu“) bychom neměli chápat jako politické zřízení, které vymezuje roli občanů účastí na soutěživých volbách – výběrem nabízejících se variant a vhozením lístku do urny. Toto vnímání dosud není nijak výjimečné, doprovází jej zhusta poznámka, že pokud člověk nevolí, nemůže si stěžovat, případně že má sám kandidovat, vstoupit do politické strany. Na druhé straně tento přístup nevylučuje vyjadřování beznaděje, že „...není koho volit“ a že „slušný člověk ve stranické politice nepřežije“.

Zavedení PR v českém právním rámci nic nebrání. Zastupitelstvo může rozhodnout o „vyčlenění části prostředků v rozpočtu na účely participačního rozpočtu. Je třeba přiznat, že PR jsou v západních kapitalistických zemích poměrně novou institucí, „revoluční občanskou výchovou v praxi“, jak

poznaly New York Times. Jejím cílem je vtáhnout aktivních občanů do politického rozhodování, přenesení části zodpovědnosti za rozdělení finančních prostředků, ved-

lejším účinkem je obeznámení občanů se strukturou výdajů, větší transparentnost veřejného rozpočtu a porozumění této složité problematice.

Participativní rozpočtování lze definovat různými způsoby. Jedním z nich je splnění určitých minimálních podmínek:

- ▶ Diskuse o finanční/rozpočtové dimenzi, omezené zdroje,
- ▶ Úroveň města nebo obvodu s volenou samosprávou a úředníky,
- ▶ Opakovaný proces (nestačí jedno kolo - volby/diskuse),
- ▶ Veřejné vyjednávání a diskuse o prioritách rozdělování prostředků na veřejných setkáních,
- ▶ Veřejná kontrola výsledků využití veřejných prostředků.

Cílem PR by ovšem nemělo být pouhé rozhodnutí o podpoře projektů hlasováním, ve kterém zvítězí většina nad menšinou, ale dosažení shody mezi účastníky setkání.

Procesy dosahování shody v diskusi (deliberace) jsou náročnější, vyžadují totiž ochotu naslouchat druhým, racionálně debatovat a vyměňovat si názory.

Za jednu z největších předností PR se na druhou stranu považuje, že lidé, kteří zapojení do inkluzivního procesu zažívají osobní zkušenost s tím, že jejich slovo **má váhu**, dochází objektivně k posílení jejich vlivu a subjektivně pocitu jejich aktivního občanství. Hranice mezi „všemocným“ politikem a „bezmocným“ obyčejným občanem nanejvýš není absolutní, problematizuje se. Tím se také proměňuje kvalita demokracie - můžeme mluvit o znovu-objevování demokracie, silné demokracii, kultivaci nebo demokratizaci demokracie.

Rozšiřování participativních rozpočtů

Jako první a vpravdě modelové město PR je uváděno hlavní město brazilského státu Rio Grande do Sul Porto Alegre (cca 1,5 mil obyvatel). Město zahájilo první PR v roce následujícím po vítězství pokrokové strany pracujících v roce 1988. Volební kampaň strany byla založena na rozšíření spoluúčasti obyvatel a obratu ve výdajových prioritách města. PR byl prostředkem, jak zvýšit podíl putující z veřejného rozpočtu chudším oby-

vatelům a jejich komunitám (veřejné služby, infrastruktura; zejména zdravotní péče, školství, vodní a odpadové hospodářství). Procesu se každoročně účastní 30% obyvatel.

V Porto Alegre došlo k protnutí iniciativy shora a zdola, a pomalu se vyvinulo ve formu participativní správy a posílení občanské společnosti, která byla oceněna i Spojenými národy. Když po patnácti letech Strana pracujících odešla do opozice, PR byl již plně integrovaný, takže došlo pouze k jeho omezení.

Model PR se také díky opakovanému pořádání Světového sociálního fóra v Porto Alegre (2001, 2002, 2003, 2005, 2012) rozšířil z Jižní Ameriky do ostatních částí světa (uvádí se více než 3 tisíce samospráv), do Spojených států amerických (např. Chicago, New York), Kanady (např. Toronto, Montreal, Guelph), Asie či Afriky.

Podíváme-li se přímo do Evropy, pak PR zavedla města v středomořských zemích jako je Itálie (Benátky, Řím XI, Reggio Emilia), Španělsko (Madrid, Sevilla), Francie (St. Denis, Bobigny), dále v Nizozemí (Utrecht), a také v některých zemích střední a východní Evropy: Německo (Kolín, Berlín - Lichtenberg), Polsko (Plock, Krakow) či Slovensko (Bratislava, Ružomberok, Banská Bystrice).

PR se nachází v nejméně jedenácti evropských zemích. Celkový počet evropských místních samospráv se zavedeným PR byl odhadován na více než 100 v roce 2008 a počet se stále zvyšuje. K lednu 2013 bylo v samotném Německu uváděno již 96 měst, která PR provozují, v 70 případech prvním nebo druhým rokem. Dle uvedené studie již 274 německých municipalit buď zavedlo PR, či diskutuje, informuje občany o roz-

počtu, zkoumá možnosti zavedení PR nebo zavedlo nějaký prvek účasti občanů na rozpočtování (interaktivní mapa viz <http://www.buergerhaushalt.org/>).

Jak proces PR funguje?

Jak je zřejmé, PR se prosazují v různých historických, kulturních a sociálních podmínkách, v městech/komunitách lišících se velikostí od velkých měst přesahujících 700 tisíc obyvatel, přes města střední až malé velikosti. PR není omezeno na jediný model, ale nabývá různých podob. Některé modely PR umožňují spolurozhodovat o investicích,

seznamují s rozpočtovacím procesem a tvorbou projektů, diskutují místní priority, vytváří se tematické komunity/komise, rozvíjí ve spolupráci s odborníky na konkrétní projekty.

► Diskuse o projektech: delegáti/delegátky představují na veřejných shromážděních návrhy projektů zúčastněným občanům, kteří je komentují, diskutují o nich, dávají zpětnou vazbu.

► Veřejné fórum: rozhodovací proces, delegáti/delegátky prezentují projekty, probíhá usměrňovaná diskuse, deliberace, volba projektů pro financování.

► Implementace projektů: Vedení města (místní vláda) realizuje vybrané projekty, občané sledují provádění rozpočtových projektů a hodnotí proces.

Model PR se z Jižní Ameriky rozšířil do ostatních částí světa, do USA, Kanady, Asie či Afriky

škrtách (např. zamezit škrtům v oblasti školství), veřejných službách nebo místních daních (tedy příjmové stránce veřejných rozpočtů) (např. Gutersloh, Německo).

Společným prvkem PR je přijímání rozpočtových rozhodnutí členy místních komunit během každoročního **cyklu místních shromáždění, setkání, diskusí**. Většina modelů **PR** obsahuje tyto základní fáze:

► Přinášení nápadů: obyvatelé na veřejných shromážděních definují místní priority, sdělují si nápady, jak na tyto potřeby odpovídat, a volí rozpočtové zástupce za svou participativní komunitu (volba delegátů/delegátek).

► Rozpracování projektů: delegáti se blíže

Proč zavádět inovativní metody do veřejné správy?

PR si zaslouží naši pozornost nejen proto, že „inovace“ jsou dnes slovem módním a participativní rozpočet je považován za demokratickou inovaci. Nebo proto, že za rozšiřováním PR stojí také doporučení autoritativních mezinárodních institucí, jako jsou Organizace spojených národů (UN-Habitat) nebo Světová banka. Ty považují PR za modelový příklad demokratického vládnutí.

Jmenujme alespoň několik dalších důvodů, proč se o participativní rozpočet má smysl pokoušet a usilovat o jeho zavedení:

► **Sociální** - posílení komunit a podpora komunitních organizací

Posilování účasti všech občanů na veřejném rozhodování má symbolický význam, který uznávají takové autority jako Evropská unie, Organizace spojených národů nebo

Světová banka. PR podporuje občanskou společnost, která v ČR stále nemá stejnou váhu jako v tradičních demokraciích. Lidé se na veřejných setkáních k rozpočtu seznamují s dalšími obyvateli města, skupinami, které mají zájem o rozvoj, dochází k budování komunit a sociálního kapitálu. Lidé se rychleji poznávají se svými sousedy a cítí se více spojeni se svým městem. Místní organizace tráví méně času lobbováním a více času věnují na samotná politická rozhodování a řešení.

► **Politický** - zvyšování politické legitimacy a přímé demokracie

V dobách vládnoucí nedůvěry v politiku a v politiky, kdy se mluví o krizi zastupitelské demokracie, obavy z korupce na nejvyšších místech je zvýšení legitimacy díky lepšímu vzhledu většího počtu občanů nanejvýš žádoucí. Řadoví občané dostávají možnost účastnit se na skutečných rozhodnutích. Výzkumy veřejného mínění ukazují, že drtivá většina obyvatel se domnívá, že o místních otázkách by měli rozhodovat přímo občané (45 % rozhodně, 39 % spíše. CVVM únor 2013). Není bez zajímavosti, že lidé, kteří označili životní úroveň své domácnosti za špatnou, o něco častěji upřednostňují, aby rozhodovali přímo občané.

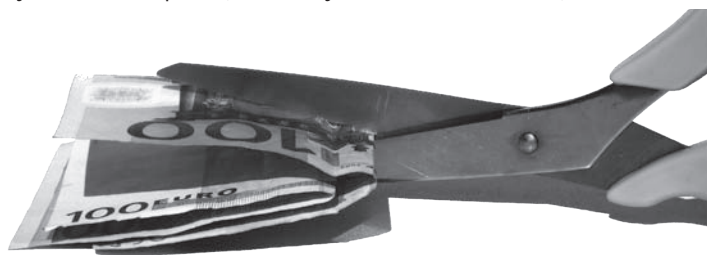
► **Manažerský** - přehlednost a efektivita

Místní občané vědí nejlépe, co potřebují, a rozpočtové peníze se distribuují do komunit s největším i uznanými potřebami (spravedlivost). Rozhodování o rozpočtových výdajích veřejně a transparentně

dává méně příležitostí pro korupci, plýtvání, nebo pro vznik nákladného veřejného odporu. Uplatněním procesu dochází k vylepšení veřejného managementu, větší průhlednosti a srozumitelnosti pro občany, tedy i možnosti veřejné kontroly.

► **Vzdělávací, osvětový** - aktivní a demokratické občanství

Lidé účastníci se přípravy a rozhodování o veřejném rozpočtu se učí demokratickému procesu v praxi. Pro politiky jde o příležitost budovat užší vztahy se svými voliči, překonávat paternalistické chápání vztahu, kde členové komunit nejsou skutečnými partnery a poznání potřeb komunit. Místní obyvatelé a komunity lépe poznávají své volené zástupce i úředníky města. Občané se blíže seznamují s procesem a problematikou veřejných rozpočtů, dozvídají se nové informace, učí

se také tomu, jak reálně funguje státní správa. Zároveň si lépe uvědomují potřeby ostatních obyvatel města, ve kterém žijí. Získávají tak větší porozumění komplexním politickým problémům a potřeb obyvatel města. Občan není pouhým voličem, ale stává se „...Občanem 2.0“, tedy člověkem, který aktivně spolurozhoduje o budoucnosti své obce. ●

Kredit: www.freeimages.com, Autor: sufinawaz

Nejčastější argumenty proti Participativnímu rozpočtu

Cože, lidé by měli sami rozhodovat o rozpočtu? Lidé jsou pasivní. Nevyužívají ani možností, které už mají nyní. Vůbec nerozumí rozpočtu. Jen to někdo zneužije. Nejsou na to peníze. Kdo chce, pro toho máme granty. A vůbec, odkud to je? Odněkud z ciziny? U nás to nejde. Jsme jiní!

Napadají vás podobné argumenty, když čtete o participativním rozpočtu? Na nejčastější z nich existuje odpověď.

U nás to nejde. Jsme jiní!

Pokud se u nás řeší nějaký problém a uvede se příklad ze zahraničí, kde měli úplně ten stejný a vyřešili ho, tak se pokaždé někdo zvedne a prohlásí: „U nás to nejde. Jsme jiní!“

Participativní rozpočet funguje ve 3 000

městech na světě, v několika regionech a připravuje se na celostátní úrovni v Brazílii. Najdete ho i v zemích s tak odlišnými politickými systémy jako je USA a Čína. Na Slovensku běží či se připravuje na osmi místech. První participativní rozpočet v ČR se rozbíhá v pilotní verzi v městské části Praha 7.

Lidé jsou pasivní. Nevyužívají ani možností, které už mají nyní.

V Praze se traduje historka o jedné městské části, která uspořádala setkání s občany v místním kulturním domě. Akce měla úspěch — sál se naplnil do posledního místa a lidé vedení radnice sdělili své představy. Rok se s jejich připomínkami nic nedělo, ale radní si vzpomněli, že setkání mělo úspěch a zopakovali ho. Jaké bylo jejich překvapení, když jim tentokrát přišlo jen 10 lidí.

Lidé nemají čas si přijít jen tak nezávazně poklábat. U participativního rozpočtu je dopředu jasné, co bude výstupem setkání. A výsledky mohou lidé vidět na vlastní oči již příští rok. V dlouhodobě běžících participativních rozpočtech je účast voličů 30%.

Na participativní rozpočet nemáme zdroje. Zrovna nyní máme napjatý rozpočet.

První participativní rozpočet vznikl v Porto Alegre v situaci, kdy mělo bylo zadlužené a bez peněz. Pro participativní rozpočet nejsou potřeba žádné peníze navíc. Naopak vede k účelnějšímu rozdělení zdrojů a vzniká další orgán (koordinační rada), která kontroluje hospodárné využívání peněz. Všude, kde byl participativní rozpočet zaveden došlo k úspoře veřejných prostředků.

Lidi rozpočtu nerozumí. Budou dělat chyby a špatně rozdělují zdroje.

Bylo by krásné, kdyby se dalo s jistotou prohlásit, že všichni zastupitelé rozpočtu rozumí. Největšími odborníky na prostředí, ve kterém žijí, jsou obyvatelé samotní. V participativním rozpočtu je již obsažený proces učení, který obyvatele se všemi důležitými informacemi pro rozhodování o rozpočtu seznámí.

Máme granty

Rozdíl mezi granty a participativním rozpočtem ukazuje následující tabulka:

	Grant	Participativní rozpočet
Navrhuje projekty a priority	obec	obyvatelé
Schvaluje	obec	obyvatelé
Realizuje	neziskové organizace	obec

Existuje hrozba, že některá skupina zapojená do procesu jej zneužije čistě ve svůj prospěch

Toto nebezpečí hrozí vždy a pokusy o zneužití se samozřejmě vykytují i u participativního rozpočtu. Participativní rozpočet proti tomu má dvě obrany. První je počet zapojených lidí. V dlouhodobě fungujících participativních rozpočtech se rozhodování účastní 30% voličů. To je řádově více lidí, než kolik je zastupitelů. Proto je těžší je ovlivnit.

Druhou obranou jsou pravidla. Většinou se pravidla postupně vyvíjí a reagují na případné negativní zkušenosti.●

Návod na zavedení Participativního rozpočtu krok po kroku

První kroky

- ▶ Dát dohromady přípravný výbor z občanských aktivistů a případně představitelů obce – skupinu lidí, která je motivovaná zavést participativní rozpočet a bude tomu věnovat svůj čas
- ▶ Přemluvení hlavních aktérů – hlavně starosty a vedení obce
- ▶ Několik měsíců předběžné informační kampaně
- ▶ Předběžná informační kampaň (podle velikosti obce, často až několik měsíců)

Propagace PR

- ▶ Internetové stránky, facebook, radniční zpravodaj
- ▶ Tiskové zprávy, tiskové konference
- ▶ Letáky, osvětlené vitríny, plakáty, reklamy na sloupech
- ▶ Veřejné přednášky

Schválení zastupitelstvem

- ▶ Částka vyčleněná na návrhy občanů v rámci metody participativního rozpočtu
- ▶ Částka vyčleněná na propagační kampaň, případně další provozní výdaje
- ▶ Pravidla participativního rozpočtu – obsah možných návrhů, případně jejich zaměření, postupy a časový rozvrh

Kdo bude mít PR na starosti?

- ▶ Zaměstnanci
  - Pro 30 tisícové město jsou ideální 2 – koordinátor procesu a facilitátor
  - Při horké fázi je práce kolem PR asi na 5 úvazků
  - Pro PR se kromě přípravného výboru mohou vyčlenit současní zaměstnanci, přijmout noví zaměstnanci nebo si nechat celý proces dodat na klíč od nějaké externí organizace

Proces

- ▶ Základní pravidla schvaluje zastupitelstvo
- ▶ Potřeba zajistit:
  - Webové stránky
  - Místa setkání
  - Facilitátory
  - Místa, kde mohou být předávány návrhy projektů, případně formuláře nebo jiné pomůcky
  - Hodnocení a pomoc při technickém dořešení návrhů projektů odbory města
  - Informování o celém průběhu procesu

První rozpočet s participativními prvky v ČR

Prvním místem veřejné správy, které v České republice vytvořilo rozpočet s participativními prvky (dále paroz), byla městská část Praha 7.

Jednání mezi tamními zastupiteli o konkrétní podobě pravidel otevřela zastupitelka KSČM Miroslava Moučková počátkem roku 2014 a vyjednaný návrh získal takovou podporu všech stranických klubů, že v listopadu téhož roku občané již hlasovali o konkrétních projektech.

První podrobnější informace o participativním rozpočtu dostávali cíleně pražští zastupitelé, zejména členové a příznivci ČSSD, KSČM a SZ, kteří oněj projevovali největší zájem, již od r. 2011. První přednáška a be-

seďa byla upořádána v r. 2012 pro zájemce z KSČM na pražském magistrátu, nedlouho na to následovala podobná akce pro ČSSD, pro SZ pak v létě 2014. Všichni členové Zastupitelstva hlavního města Prahy mohli v r. 2012 vyslechnout interpelaci zástupce AZ kvůli možnosti zavedení parozu v Praze a pražských MČ. Na ni na místě pozitivně reagoval primátor Bohuslav Svoboda (ODS) a prohlásil, že považuje paroz za nástroj aktivizace občanů. Další interpelace člena občanské iniciativy Alternativa zdola (AZ) na zasedání Zastupitelstva Hlavního města Prahy (ZHMP) následovala na podzim 2013. AZ přišla s peticí za zavedení parozu, kterou podpořily stovky občanů, mj. i různí pražští zastupitelé; ti z a za KSČM ze ZHMP a různých MČ tak učinili společně na své pravidelné prosincové poradě, kde mj. vyslechli i další aktuální a podrobnější zprávy o vývoji parozu, zvláště v Bratislavě. Primátor Tomáš Hudeček (TOP 09) však tentokrát petici koncem zimy 2014 rozhodně odmítl s tím, že připustil možnost parozu jen na úrovni městských částí. (Před podzimními volbami se ovšem k participaci hlásil...)

V ten čas již ale běžely jednání na Praze 7, kde záměr získal dalšího vlivného protago-

Prvním místem veřejné správy, které vytvořilo rozpočet s participativními prvky, byla Praha 7

nistu v osobě místostarosty ČSSD Daniela Štěpána. Žádná ze stran se proti nepostavila, ať již na zastupitelstvu při projednávání rozpočtu, resp. zásad budoucího rozpočtu na počátku roku 2014, při schvalování pravidel participace občanů na rozpočtování (28. 4.) či v rámci volebního programu pro podzimní komunální volby a též vítězná strana komunálek se k participaci hlásí a chce ji dál rozvíjet (popularitu ostatně získala díky referendu o radnici). Dle Zásad participativní části rozpočtu MČ

Prahy 7 je možné navrhovat drobné investiční akce a sportovní akce. Celková suma vyčleněná na paroz byla v premiérovém ročníku jeden milion korun, v dalších ročnících je to na aktuálním rozhodnutí zastupitelstva. Do 15. září pak občané měli možnost podávat návrhy; celkem je podalo 20 občanů. Následovala kontrola komisí úředníků a odborníků programů Zdravé město a Místní agenda 21, zda jsou předložené návrhy realizovatelné městskou částí (zda jde o pravomoci MČ, zda jsou zamýšleny na pozemcích MČ apod.). Za uskutečnitelné bylo označeno 13 návrhů (dva podobné byly sloučeny) a koncem září na tradičním veřejném shromáždění programů Zdravé město a Místní agenda 21 nazvaném Deset problémů Prahy 7 proběhl předvýběr pro konečné hlasování občanů. Z předvýběru, do něhož se zapojilo 33 přítomných, vzešlo sedm návrhů. Všechny měly investiční charakter, žádná jednorázová akce neprošla. Všechny se hodnotou pohybovaly okolo po-

žadovaného milionu, každý hlasující mohl tedy hlasovat jen pro jeden návrh. Pro finální hlasování občanů byly vybrány dva týdny od 3. do 14. listopadu. Po 10 pracovních dnech mohli občané na podatelně Úřadu MČ a na třech informačních střediscích Prahy 7 tajně hlasovat. Zapojilo se 66 lidí, celkem bylo platných 62 hlasovacích lístků. Nejvíce – 40 – hlasů získalo dětské sportovní hřiště v dolních Holešovicích, což bylo patrně díky jedné z navrhovatelek, která iniciativně obcházela známé a sousedy a přesvědčila je k účasti.

Úřad MČ ve svém tištěném měsíčníku Houbulet informoval jednou o přijetí zásad participativní části rozpočtu a jednou o shromáždění a předvýběru návrhů. Členové AZ o víkendech od května do června a v srpnu a září rozdávali na informačních a petičních stolcích na Letné a v Holešovicích letáčky o parozu všeobecně, o parozu na Praze 7 a o chystaném hlasování a šířili je též na chodbách Úřadu MČ, tamního Finančního úřadu, Úřadu práce a na dalších místech. ●

Zázrak na Dunaji

Na chvíli se zasněte. Představte si, že pokud se bude měnit okolí vašeho bydliště, dojde vám do schránky dotazník. Můžete se vyjádřit o nakládání s majetkem obce. Pokud máte nějaký problém ve svém okolí, každý pracovní den podvečer můžete přijít na radnici, kde existuje specializovaná Kancelář pro participaci veřejnosti, jejíž úředníci vás vyslechnou a začnou problém řešit. To, že každý rok můžete rozhodovat o výdajích obecního rozpočtu už se bere jako samozřejmost. A o činnosti této kanceláře se každý měsíc dočtete v radničních novinách, takže vám nic důležitého neunikne. Fantazie? Ne, v Bratislavě od minulého roku realita.

Minulé léto si Peter Nedoroščík, člen občanského sdružení Utopia, jenž patří mezi realizátory prvního participativního rozpoč-

tu na Slovensku v Bratislavě, si užíval klidnou dovolenou. Nechtěl si ji nechat rušit ani braním telefonů a proto dal svůj mobil na hraní malému synovi. A tak se stalo, že když mu zavolał starosta místní části Bratislava – Nové Mesto Rudolf Kusý, ozval se

 BRATISLAVA

z druhé strany drátu jiný člověk, než kterého čekal. Hledal Petera Nedoroščíka, protože mu chtěl nabídnout spolupráci na tvorbě participativního rozpočtu v Novém Městě. Nedoroščík našťěstí postřehl, že syn si přestal hrát a začal s někým mluvit, takže si hovor převzal a domluvil projekt, který svým

rozsahem dalece přesahuje samotný participativní rozpočet.

Slovo dalo slovo a už na podzim odstartovala spolupráce mezi městskou částí a organizací Utopia. Bylo ovšem potřeba zvolit formu. Jako nejjednodušší a nejrychleji proveditelné se ukázalo zaměstnat 6 lidí na částečný úvazek, který by se participativním aktivitám věnovali. „Jenže pak nevěděli kam nás umístit. Do žádného oddělení jsme svým zaměřením nepasovali. Tak to vyřešili tak, že vznikla Kancelář pro participaci veřejnosti, přímo podřízená vedení Nového Mesta,“ popisuje vznik nového oddělení Nedoroščík.

Zamilujete si svého úředníka

Je čtvrtek 23.1.2014, několik minut před 17 hodinou. Na úřadě místní části je vše nachystané na setkání neziskovek, které se chtějí podílet na plánování přeměny bývalého cyklistického stadionu na Tehelném poli na sportovní park. Hned přes ulici je fotbalovým fanouškům z dob federace známí stadion Slovanu Bratislava.

Jako obvykle, zatím je pustá a prázdná. Využívám tedy situace a dávám se do řeči se architektkou a urbanistkou Zuzanou Žužiovou, facilitátorkou dnešního setkání. Začínáme se bavit o dnešní účasti a přecházíme na téma všeobecné ochoty lidí podílet se na rozhodování. „Lidé jsou otrávení, myslí si, že stejně nic nezmění,“ má jasno o dnešním většinovém postoji. Hned přidává zkušenost ze svého okolí: „Mám kamarádku, která se takovýchto věcí nechce účastnit, protože říká, že nechce marnit svůj drahý čas.“ V současné době se do aktivit kolem cyklostadionu zapojilo přibližně 1% obyvatel 36 tisícové

městské části. Sama je tím co dělá pro-dchnutá, ale dobře si uvědomuje úskalí celého procesu: „První projekty se musí povést, pak se přidají další lidé. Pokud je výsledky zklamou, tak skončí i ti, co teď participují.“

Místnost se začíná pomalu plnit. Účast není ohromující, ale protože se jedná o první setkání se zástupci specifického segmentu společnosti, je účast ucházející. Mezi účastníky je vidět jak zástupce nejmladší generace, tak lidi předdůchodového věku. Zastupují neziskový sektor, jako kulturní organizace nebo organizace starající se o zeleň. Dorazili i zástupci příspěvkových organizací, například ředitelka místní knihovny. Sestavu doplňují zastupitelé.

Úvodní prezentace se věnuje převážně seznámení se samotným participativním

procesem. Obdobné setkání, jako dnes s neziskovkami, už proběhlo s veřejností, podnikateli a studenty. Chystá se ještě setkání s obyvateli z okolí stadionu a odborníky. V průběhu procesu mohou domácnosti z okolí areálu odevzdávat vyplněné dotazníky, které dostali do schránek. Kdokoliv může vyplnit dotazník na internetových stránkách. Z podmětů vznikne návrh budoucí podoby parku, o kterém se bude hlasovat. Výsledkem procesu bude návrh zadání projektu, pro architektu.

Po prezentaci následuje hlavní část dnešního programu, sbírání návrhů. Jejich paleta je skutečně široká: Amfiteátr, skejtpark, knihovnička, horolezecká stěna, relaxační chodníček, zavírání parku na noc, spásání trávy ovce a kozami. Facilitátorka zatím všechny nápady zapisuje na flipchart. K nápadům se ozývají i protinázory: kulturní akce budou rušit obyvatele z okolí, skejťáci budou sprostě mluvit před malými dětmi, horolezeckou stěnu bude muset někdo provozovat, lidé chtějí chodit do parku i pozdě večer, a pokud se budou pást na místě zvířata, tak se člověk bude bát sednout do trávy, aby se nezašpinil. Vše však probíhá v naprostém klidu. Nikdo nezvyšuje hlas, neskáče do řeči ostatním ani neuspává ostatní dlouhými monology. Úplně poslední příspěvek v diskusi je pak překvapením. Slovo si vezme starší účastnice, která prohlásí „Ráda bych vám za to, co děláte, poděkovala.“ Tady své úředníky prostě milují.

Rozpočet je pouze začátek

Na pilotní ročník participativního rozpočtu v Novém Městě je vyčleněno 20 000 € (550 000 Kč). Jedná se o minimální částku, která určitě bude rozdělena. Dále mají obyva-

telé možnost navrhnout jakýkoliv další projekt zastupitelstvu, bez omezení výše nákladů. V současnosti se začínají scházet komunity Senioři, Mládež, Zeleň a další, které budou připravovat návrhy projektů.

V Novém Městě však jsou ještě dál a pustili se do participativního plánování veřejných prostor. Kromě zmiňovaného cyklostadionu se třeba jedná o přestavbu tržnice nebo využití volných budov a prostor patřící místní části. O všem co se děje se dozvíte z radničních novin, ve kterých má Kancelář pro participaci veřejnosti každé číslo vlastní dvoustránku.

Pokud máte pocit, že se ve vašem okolí děje něco nekalého, třeba že se chystá developer přeměnit vaše sousedství k obrazu svému, není nejmenší problém se na Kancelář obrátit. Každý pracovní den mezi 15 a 19 hodinou ji

Pokud máte pocit, že se ve vašem okolí děje něco nekalého, není problém se na Kancelář obrátit

můžete osobně navštívit. Díky podmětu občanu se začala řešit podoba náměstí v zástavbě ze 40. let 20. století.

Přestože je v každém městě proces participativního rozpočtu trochu jiný, je vidět společné tendence. Stejně tak, jako v Brazílském městě Porto Alegre, kde participativní rozpočet vznikl, se i v Bratislavě rozšiřuje proces participace z tvorby rozpočtu na další politické otázky. V poslední době se u nás ustálilo rčení, že Slováci jsou zase o krok napřed. Doufejme, že ten krok není příliš dlouhý, a participativní rozpočet se co nevidět rozšíří i u nás. ●

Rozjezd participativního rozpočtu v Banské Bystrici

Dívám se na to jako na dar, na tomto symbolickém místě sedíte jako poslanci a snažíte se dohodnout o tom, co je důležité pro město.“ (Peter Nedoroščík, Utopia o.z., 12.2.2014)

Banská Bystrica, centrum středního Slovenska s přibližně 80 tisíci obyvatel je třetím slovenským městem, které zavádí participativní rozpočet. Participativní rozpočet je v Evropě vnímán jako jedna z demokratických inovací, která v západní Evropě i sousedních státech nachází v poslední dekádě živnou půdu, což se ovšem nedá (alespoň prozatím) říci o ČR.

Velká zasedací síň Městského úřadu v Banské Bystrici hostila únorový čtvrteční podvečer vzácné návštěvníky – účastníky Prvního diskusního fóra (PDF) k participativnímu rozpočtu. Poslanecké lavice se téměř zaplnily lidmi různého věku, především oby-

vatel města nad 15 let, kteří mohou hlasovat. Všem se na úvod téměř čtyřhodinového programu dostalo přivítání od primátora města P. Gogola.

Diskusní fórum seznámilo zúčastněné s pravidly procesu, který povede v druhé polovině roku k realizaci projektů, které navrhnou a vyberou sami občané, a to za bezmála 20 tisíc euro. Na setkání lidé nejprve odhlasovali Hlasovací a volební pořádek Prvního diskusního fóra, dále diskutovali o prioritních oblastech, na které se zaměřit, šest z nich odhlasovali jako ty, ke kterým se budou scházet skupiny a vypracovávat znění projektů. Práci ve skupinách si mohli lidé také již prakticky vyzkoušet.

Dlouhého jednání se zúčastnilo přibližně šest desítek hlasujících obyvatel Bystrice, z nichž více než dvě třetiny vydržely až do konce.

Počátky PR v Banské Bystrici

Na prosincové zasedání zastupitelstva bylo na návrh poslance Vladimíra Pirošíka rozhodnuto o vyčlenění 25 centů na obyvatele na účel participativního rozpočtu (PR) z městského rozpočtu pro rok 2014. Tento krok vzbudil určitou kontroverzi, protože tato částka byla vzata z položky na tzv. občanské rady. Ty ve městě fungují na úrovni volebních obvodů jako poradní orgán Výborů (které tvoří poslanci) zřízený za účelem účasti obyvatel obvodu na výkonu samo-

správy města. Občanské rady do roku 2013 rozhodovaly o rozdělení částky na rozvoj městských částí ve výši 1,5 eura na obyvatele, pro rok 2014 tato částka bude pouze 1,25 euro na obyvatele. Z těchto prostředků byly financovány například společenské akce, na činnost neziskových organizací.

Parametry procesu v roce 2014

Město ročně hospodaří s celkovou sumou cca 42,4 mil eur na běžné výdaje, takže občané mohou rozhodovat o částce menší než půl promile, která může být určena

na běžné výdaje (nikoli investice). Hlasovat mohou pouze lidé s trvalým pobytem v Banské Bystrici, kteří dosáhli patnácti let věku. Oficiálně byl proces PR zahájen na Prvním diskusním fóru 12.2. Tomu předcházela práce přípravného výboru tvořeného lidmi z neziskové sféry i města. Na diskusním fóru bylo vybráno k podpoře šest priorit, zvolena maximální možná výše projektu (5 tis euro) a devítičlenná koordinační rada. Do konce dubna přijímal Městský úřad návrhy projektů, které z formálního hlediska posuzují členové Koordinační rady. Koordinační rada zároveň s Městským úřadem připraví Druhé diskusní fórum (22.5.), na kterém byly projekty již představeny (od konce dubna byly zveřejněny také na webových stránkách). Na fóru proběhlo diskuse (zvažování) a zároveň bylo zahájeno hlasování, které trvalo dalších 15 dní. Vítězné projekty s největším počtem hlasů ve druhé polovině roku 2014 realizovalo město. Cyklus participativního rozpočtu se ukončí na Závěrečném diskusním fóru, kde bude představena zpráva o realizaci a vyúčtování projektů. Občané jsou omezeni v tom, že částku je možné využít pouze na běžné (provozní) výdaje, tedy nákup materiálu, strojů, nejrůznějších služeb nebo rutinní, standardní údržbu, ne na investice. Vybrané projekty realizuje přímo městský úřad v druhé polovině roku. Pokud by se peníze nepodařilo přerozdělit do konce června, vrátily by se prostředky právě volebním obvodům.

Veškerá práce na PR je založena na dobrovolnosti a nadšení, na aktivitě lidí, kterým není lhostejné, v jaké společnosti žijí a věří, že se mohou přičinit o změnu

Priority pro Banskou Bystricu

Samotnému hlasování o prioritách předcházela diskuse o jaké další priority kromě sedmi, s nimiž přišel přípravný výbor, seznam doplnit. Delší dobu se ale zvažovala také možnost nemít žádné priority. Příklon k prioritám účastníci učinili s vědomím, že prostředků není mnoho a také s přihlédnutím k bratislavským zkušenostem. Zástupce Utopie (sdružení, které se zasloužilo o zavedení PR v Bratislavě) Peter Nedorožčík vysvětlil důležitost participativních komunit, které se utvoří kolem priorit při opakovaném setkávání nad společným tématem, v diskusích a při společné práci na projektech. Skupiny mohou například dotáhnout skvělý nápad člověka, který by sám projekt nedokázal sepsat a podat.

Miroslav Šimkovič, člen přípravného výboru, vysvětlil přítomným, že mohou rozhodování o prioritách chápat jako rozhodování o 400 eurech. Každý z přítomných obyvatel mohl přidělit tři hlasy, kterými mohl označit jednu až tři priority. Zdůraznil, že je třeba zvážit nejen to, co by chtěl člověk sám pro sebe, své rodiny a přátele, ale také myslet na to, co potřebuje město.

Výsledky hlasování o prioritách:

Vybráno bylo šest priorit, které získaly největší počet hlasů, výraznou převahu získaly ale tři první priority: aktivní občanství a komunitní rozvoj, kultura a mládež.

Během večera zaznělo, že priority jsou cestou pro společnou komunikaci, rozvíjí komunitní rozvoj, PR je o spolupráci – v dalším kroku by se měli občané pokusit o dialog, pracovat na prioritách, diskutovat o tématech, zorganizovat skupiny.

Participativní rozpočet jako konkurence občanských rad?

Přesto setkání nebylo nějakou selankou. Na fóru se zprvu ozvalo několik lidí, kteří se obávali nízké kvality rozhodování lidí, které plyne z toho, že ti nemají potřebné kompetence a znalosti. Mohly by hrozit duplicity, protože obyvatelé nevědí, co vše město financuje v rámci běžných výdajů rozpočtu, jaké má povinnosti, a také prostřednictvím občanských rad.

Zástupce za občanské rady obhajoval práci těchto orgánů a vyzýval členy přípravného výboru, ať na participativní rozpočet „seženu“ peníze odjinud.

„Ptám se vás, vy nevěříte občanským radám v jednotlivých městských částech, že

Název priority	Počet hlasů	Název priority	Počet hlasů
Aktivní občanství a komunitní rozvoj	36	Bezpečnost a ochrana zdraví	7
Kultura	35	Historie	6
Mládež	27	Podpora zaměstnanosti	5
Zeleň ve městě	17	Senioři	5
Sport	11	Chodníky	2
Zdraví	9	Služby a údržba veřejných prostranství	2

spravedlivě rozdělí prostředky? Dostávali jsme 1,5 eura, sebrali jste nám 25 centů. Proč je chcete rozdělovat vy? ... Ať si (přípravný výbor) na PR sežene peníze MIMO ty, které dostávaly občanské rady. Ano, prosím, nechtě to rozděluje. Ale sebrat NAŠE peníze a rozdělovat je nějakým výborem?“

Poslední věty ukázaly, že pán neporozuměl principu rozhodování o prostředcích vyčleněných na PR, když uvádí, že by výbor měl mít rozhodující slovo. Na to okamžitě reagovalo publikum červenými nesouhlasnými kartičkami. Jiný člověk z publika uvedl na pravou míru rozdíl mezi participativním rozpočtem a občanskými radami:

„V Banské Bystrici existují občanské rady, které by měly rozhodovat o části městských peněz. Ale ptám se vás, víte opravdu, jak se rozhoduje v občanských radách. Kdo tam rozhoduje? Rozhodují občané? – Ne. Rozhodují členové občanských rad. A kdo určuje členy občanských rad? – Poslanci. ... Participativní rozpočet jak je nastavený, jde o to, aby se přiblížilo rozhodování k tomu, aby

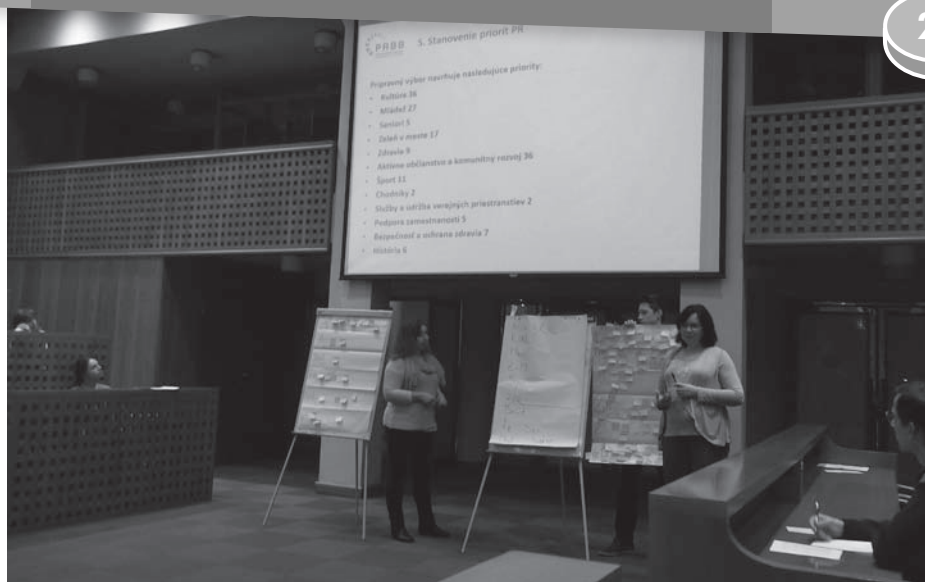
občané rozhodovali PŘÍMO. Ne prostřednictvím členů občanských rad.“

Občanské rady fungují jako poradní orgán, a jejich členové jsou nominováni politiky. Jedná se o podstatně slabší mandát než případně PR, který umožňuje všem obyvatelům Bystrice, kteří překročí věkovou hranici se přímo účastnit na rozdělování prostředků.

Za větší soudržnost obyvatel

Obavy z toho, že by participativní rozpočet mohl mít problém kvůli „konkurování“ občanským radám, že by postavil občany vůči jiným občanům, se nakonec ukázaly jako liché. Zúčastnění opakovaně prokázali chuť se domluvit, vyzývali k jednotě, uvědomovali si, že je potřeba ukázat vůli projevovat se soudržně a pokusit se udělat něco dobrého pro lidi z Bystrice, upřednostnit kolektivní zájmy před soukromými. Podle později zvolené členky koordinační rady Evky Krajčové není podstatné, zda bude projekt zaměřený zrovna na tu část města, ve které žije, protože toto je pouze začátek. Bude se prý radovat i v případě, že PR přispěje k lepším podmínkám v úplně jiných částech města. S tím souhlasili i další řečníci.

Šest skupin vypracovalo na setkání náčrty možných projektů, mezi nimiž figuruje například společný kulturní multižánrový projekt zaměřený na co nejširší publikum, odehrávající se ve veřejném prostoru mimo centrum (sídlíště) a zapojující místní umělce. Skupina pro sport měla podobný nápad se soutěží amatérských sportovců za městské části, se zaměřením na kolektivní sporty. Skupina mládež zase identifikovala potřebu vytvořit prostor – komunitní centrum – pro mladé a jejich společné aktivity.

Hledání vhodného modelu

Projekt participativního rozpočtu otevírá různé varianty a na Slovensku je v počátečních fázích. Není vyzkoušené, jaké jeho formy jsou nejvhodnější, není zcela jisté, jestli se podaří pro něj udržet politickou podporu. Diskuse se vedou například o tom, jestli má mít hlas aktivních obyvatel, kteří se účastní veřejných fór (pracovních skupin) stejnou váhu jako těch, kteří pouze hlasují. V pozadí je předpoklad, že aktivní lidé získávají mnohem hlubší pohled na danou problematiku a je obtížnější je například manipulovat. Jejich rozhodování je tedy kvalifikovanější. Je participativní rozpočet spíše o deliberaci a dosahování konsensu (a učení se) nebo o hlasování a soutěži mezi návrhy. Je vhodnější grantová podoba nebo realizace městem? Participativní rozpočet není ready-made model, ale v této fázi spíše způsob, jak smysluplně zapojit obyvatele do přemýšlení o městě, ve kterém žijí, do rozhodování, a tedy také předat část zodpovědnosti. Je způsobem, jak přispět k hledání forem spo-

lupráce a povídání si o tom, co je žádoucí – tedy hledání společných hodnotových východisek, porozumění nejen vlastním potřebám, ale potřebám, které jednotlivce přesahují.

Může být chápán jako způsob, jak podpořit vznik „místní elity“, kterou tvoří podle Jana Kroupy z Českého centra fundraisingu aktivní lidé. Ti, kteří se zajímají o věci kolem sebe, kontrolují práci politiků, dohlíží na dodržování slibů, a kteří představují určitou paralelu politické struktury. Jsou nositeli kontinuity ve směřování rozvoje. ●

Odkazy

► Štatut participatívneho rozpočtu pre Banskú Bystricu. 2013. Banská Bystrica. http://www.banskabystrica.sk/download_file_f.php?id=439044

► Občania sa dohodli, participatívny rozpočet odštartoval úspešne. 14.2.2014. Dostupné na: <http://bbonline.sk/obcania-sa-dohodli-participativny-rozpocet-odstartoval-uspesne/>

PR v Banské Bystrici: Tři kotle, party stan a Mikuláš za všechny prachy

Tunelování je standard dnešní doby. Tunelují se podniky, veřejné rozpočty, budoucí důchody... Tunelují se dokonce i tunely. Tak nepřekvapí, že i participativní rozpočet se může stát terčem pokusu o vytunelování. Následující příběh z Banské Bystrice budiž pro všechny zájemce o zavedení participativního rozpočtu u nás varováním, co se může stát, pokud se dopředu řádně neošetří pravidla.

Prosazení participativního rozpočtu v Banské Bystrici

V Banské Bystrici fungovaly od roku 89 občanské rady, které rozdělovali peníze na malé projekty v místních částech. Každá rada měla do minulého roku 1,5 € na občana. I když se rady jmenují občanské, tak čle-

ny dosazovali banskobystričtí zastupitelé. Čerpání peněz nebylo zpětně magistrátem kontrolováno, takže se mnoho finančních projektů stalo malou domů pro zastupitele, jejich rodiny a známé.

Když se skupině lidí kolem Petera Fehéra povedlo 10.12.2013 prosadit zavedení participativního v Banské Bystrici, tak se částka určená na rozdělení vzala z rozpočtu občanských rad. Participativní rozpočet dostal 25 centů na obyvatele (dohromady 19 455 €) a radám zůstalo 1,25 €.

O milionářích, kteří ukradli participativní rozpočet

Nespokojenci z občanských rad zůstali na prvním diskusním fóru v menšině. Během čtvrt roku se zatím scházeli komu-

nitní skupiny. Nejaktivnější byli Aktivní občanství a komunitní rozvoj, Zeleň ve městě a Kultura. Občané nakonec navrhli 31 projektů. Takový zájem nikdo dopředu neočekával. Tři z těch projektů se však nakonec ukázali jako trojští koně.

Městská část Kremnička je satelit, kde žijí nejmovitější občané Banské Bystrice. Členové její občanské rady se rozhodli, že si „své“ peníze vezmou nazpět i s úroky. Proto podali 3 projekty, každý skoro za maximální částku 5 000 €. Jeden byl Mikulášská nadílka pro děti, další sportovní den (položky: 3 kotle na guláš, party stan,...). Snad jen komunitní centrum neznělo na první pohled podezřele. Když se projekty dostali k ekonomce na magistrátu, tak ji málem omývali. Netušila, jak občanské rady doposud s penězi hospodaří. Nakonec však pustila projekty dál.

Druhé veřejné fórum se konalo 22. května v reprezentační Cikkerovej sieňi na magistrátu. V čase zahájení přišlo přes 100 lidí a pomalu přicházeli další. První, o čem se hlasovalo, dle zastupitelstvem schváleného statutu participativního rozpočtu, byl hlasovací pořádek. Vymyšlené to bylo původ tak, že účastníci veřejného zvažování budou mít 6 hlasů, které rozdělí mezi 3 projekty v poměru 3:2:1. Následně budou moci další občané BB odevzdat v průběhu 14 dnů svůj 1 hlas pro jeden projekt. Tento rozdíl byl odůvodněný tak, že kdo si vyslechne prezentaci

projektů a následnou diskusi, tak bude více kvalifikovaný rozhodovat.

Kremničané tyto úvahy postavili na hlavu. Napřed se schválilo, že hlasovat se začne okamžitě. Následně, že hlasů bude 9 v poměru 5:3:1. Kremničané se po tomto hned zvedli a běželi odevzdat hlasy pro své projekty. Nakonec bylo 205 hlasujících, z toho cca 60 Kremničanů.

Devět, osm, sedm

Miroslav Šimkovič, předseda koordinační rady, seděl zdrceně nad sečtenými hlasovacími lístky. V ruce držel štos 35 lístků (1/6 všech odevzdaných), na kterých byli za sebou seřazeny sestupně projekty s čísly devět, osm, sedm – vše z Kremničky. Ještě mohl být rád, že se nedomluvili na lepší rozložení hlasů mezi jednotlivými projekty, takže nakonec se mezi čtyři realizované projekty dostali pouze první dva.

Následně hlasování v informačním centru již s pořadím podpořených projektů nezamíchalo.

Celkové výsledky hlasování (fórum + informační centrum) :

Umístění	Projekt	Hlasů	Cena
1.	Športovo-spoločenský deň*	343	5 000 €
2.	Projekt LETO - Kultura pre ľudí	293	5 000 €
3.	Komunitné centrum v Iliaši*	244	5 000 €
4.	Florbal - cesta k pohybu a zdraviu	110	4 712,76 €

* projekty obyvateľ Kremničky

Ručník do ringu nehází

Důležité je, že zastupitelé jsou PR nakloněni, což se snad nezmění ani po „úspěchu“ prvního ročníku. Bude nutné provést změny, na které se koordinační rada chystá. Zásadní bude do procesu zanechat proces veřejného zvažování (deliberace), kdy se jednotlivé projekty hodnotí podle kritérií. To ospravedlňuje větší počet hlasů pro veřejné fórum, než pro ostatní způsoby hlasování.

Pro všechny, kteří se dostanou k zavádění participativního rozpočtu jsou události v Banské Bystrici upozorněním, čeho se vyvarovat. Důležité je mít stanovaná přesná pravidla, která nepůjdou v průběhu procesu převrátit na hlavu. Ideální je také zkombinovat několik způsobů vybírání projektu, aby jeden nebyl natolik dominantní, že další způsoby vyjádření

názoru nebudou mít žádný vliv. Zapojení úředníků do kontroly projektů by nemělo být formální, ale podle jasných pravidel by měli mít možnost vyřadit pochybné projekty. Av první řadě by nemělo jít o soutěž krásy, ale o diskusi nad problémy obce. Proces je třeba nastavit tak, aby diskusi umožňoval. ●

Pro všechny, kteří budou zavádět PR, je Banská Bystrica upozorněním, čeho se vyvarovat

PROJEKTOVÝ NÁVRH V BANSKÉ BYSTRICI

A. ÚDAJE O NAVRHOVATEĽOVI		
A.1. Ak je navrhovateľom právnická osoba		
* Štatutárny zástupca:		
* Právna forma organizácie:		
* IČO:		
* DIČ:		
A.2. Ak je navrhovateľom fyzická osoba		
* Titul, meno a priezvisko:		
* Sídlo alebo trvalé bydlisko osoby (ulica, číslo, obec, PSČ)		
Kontakt	* Tel.:	
	* E-mail:	
Kontaktná osoba (pre právnickú osobu A.1. alebo pre fyzickú osobu A.2.)		
* Titul, meno a priezvisko:		
Kontakt	* Tel.:	
	* E-mail:	
B. NÁZOV A ÚČEL PROJEKTU		
* Názov projektu:		
* Tematické zameranie projektu ¹ :		
C. STRUČNÝ POPIS PROJEKTU (anotácia do 500 slov)*		
D. PODROBNÝ OPIS PROJEKTU*		
E. ČAS A MIESTO REALIZÁCIE PROJEKTU*		

F. ROZPOČET PROJEKTU *	
Kvantifikácia položiek	
Druh položky:	Suma v €:
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
Celkový rozpočet projektu v €:	
G. DOBROVOLNÍCKA ČINNOSŤ NAVRHOVATEĽA	
Áno/Nie	
Druh, forma a rozsah dobrovoľníckej činnosti	
Vyhlasujem, že sa uchádzam/neuchádzam o podporu na tento projekt aj z iných zdrojov mesta Banská Bystrica	
Áno/nie (ak áno, uviesť z akých zdrojov)	
* Dátum:	* Podpis navrhovateľa (štatutárneho zástupcu):

Položky označené * sú povinné

¹ Tematické zaradenie projektu – vyberte z nasledovných:

Aktívne občianstvo a komunitný rozvoj

Zeleň v meste

Kultúra

Mládež

Šport

Zdravie

Model Saint-Denis

1) Předpoklady

- ▶ Iniciátorem procesu participativního rozpočtu je radnice
- ▶ Podstatou je zásada, že všechny otázky současnosti a budoucnosti města se má zúčastnit co největší množství jeho obyvatel

2) Harmonogram

Duben

setkání městských čtvrtí, za delegátů jsou jmenovaní dobrovolníci. Reprezentují obyvatele městských částí před volenými zastupiteli města, a to po dobu celého procesu vypracovávání rozpočtu.

Květen

Organizování veřejných setkání za účelem sepsání požadavků veřejnosti

Červen

město zkoumá proveditelnost návrhů z hlediska technického a finančního

Září – Prosinec

Město a delegáti rozhodují o PR

Březen

představení stanoviska delegátů před městskou radou, hlasování

3) Rozhodování

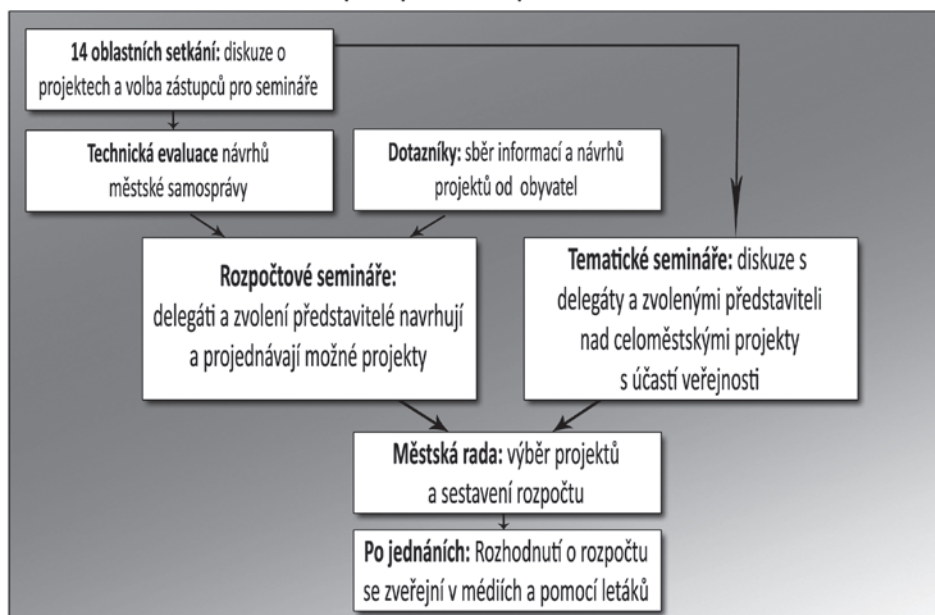
Každý rok se v květnu nebo červnu koná setkání obyvatel jednotlivých městských čtvrtí, kteří formulují své názory, zkušenosti a pozorování a určují své reprezentanty do rozpočtového výboru.

Po vyčíslení všech přednesených požadavků a jejich sečtení se kolem září vytvářejí tematické pracovní skupiny, a kolem listopadu / prosince rozpočtové skupiny. Díky nim se udržuje směr a priority globálního rozpočtu.

Globální městský rozpočet zahrnuje také akceptovány požadavky PR přímo vycházející z potřeb občanů. O globálním rozpočtu se hlasuje každý rok v lednu.

Vypracovat rozpočet znamená definovat priority. To se děje za přímé účasti občanů. ●

Proces participativního rozpočtu v St. Denis

Model Porto Alegre

1) Předpoklady

- ▶ plánovací oddělení přímo podléhající starostovi, je řídicím a koordinačním orgánem celého procesu.
- ▶ založeno oddělení komunitních vztahů, jehož pracovníci vyčlenění pro jednotlivé regiony, mají za úkol mobilizaci místních obyvatel a sdružení.
- ▶ projektový systém managementu, který zajistí přehledné informace o zacházení s rozpočtovými zdroji města a o dílčích projektech.

2) Harmonogram

Březen—Červen

- ▶ první kolo sousedských schůzí a regionálních shromáždění
- ▶ tematická shromáždění

Červenec—Září

- ▶ druhé kolo sousedských schůzí a regionálních shromáždění
- ▶ tematická shromáždění
- ▶ Regionální a tematické fórum

3) Rozhodování

Struktura procesu v Porto Alegre je komplexní a založena na zásadě zapojení občanů do procesu formulování rozpočtových priorit s přímou rozhodovací pravomocí a nástroji pro následnou kontrolu. Jádrem tvoří tzv. participační pyramida skládající se ze čtyř základních úrovní:

1. Sousedská shromáždění slouží jako nejnižší úroveň a místo setkání účastníků. Jsou

na nich formulovány základní požadavky daných lokalit a sousedství, které jsou pak prezentovány na vyšší úrovni. Účast není omezena, je otevřena všem zájemcům. Místní organizace a občanská sdružení nemají žádné výhody, vyjma možnosti mobilizace svých členů a sympatizantů a odpovědnosti za organizaci jednotlivých setkání.

2. Regionální shromáždění, kterých je celkem 16 (dle regionů, které ovšem přesně neodpovídají jejich administrativním hranicím), mají několik hlavních funkcí: hlídají

Jádro tvoří tzv. participativní pyramida skládající se ze čtyř základních úrovní

jednání administrativy, stanoví pořadí priorit sousedství a regionů, volí zástupce do 16 regionálních rozpočtových fór a volí dva radní do městské rozpočtové rady. Počet zástupců v regionálních fórech zástupců se určuje na základě počtu účastníků sousedských setkání, čímž je zajištěno maximální zapojení obyvatel. Naopak na úrovni města jsou všechny regiony, bez ohledu na svou populační, územní velikost nebo stupeň zapojení veřejnosti, reprezentovány shodně.

3. Regionální fóra zástupců slouží k formulaci seznamu upřednostňovaných projektů, které jsou definovány na sousedských shromážděních. Dále jsou zodpovědná za vyjednávání a monitoring implementace

projektů administrativou města. Všechna setkání jsou otevřená občanům, ale hlasovat mohou pouze vybraní zástupci, jejichž mandát je jednoroční a jejichž aktivity jsou hlídány ostatními občany. Tímto prvkem se systém PR odlišuje od tradičního brazilského zastupitelského systému demokracie.

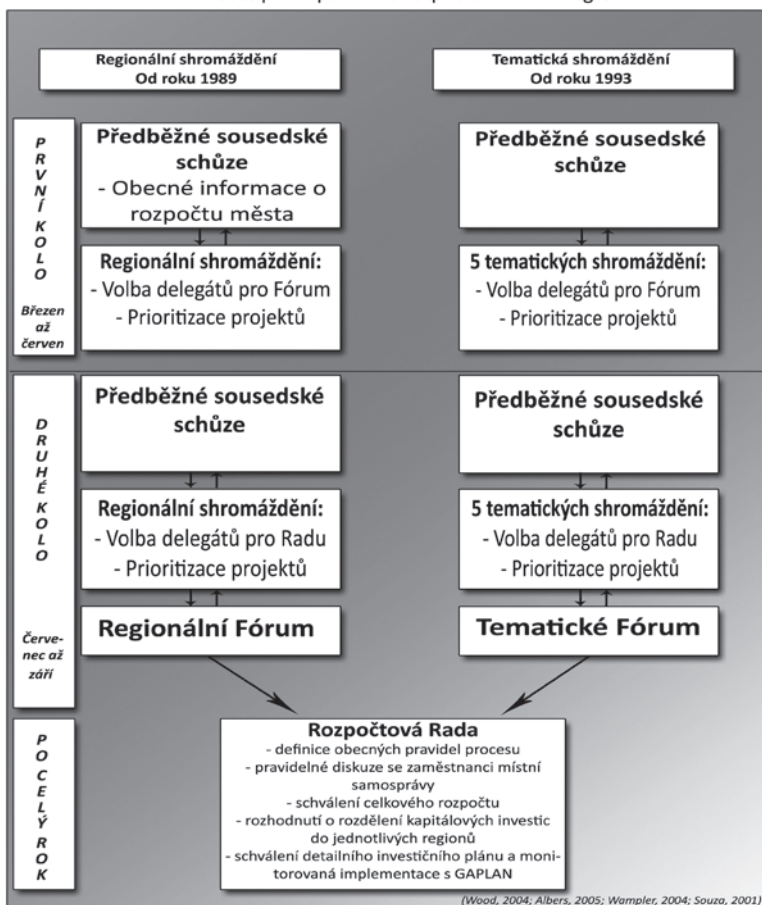
4. městská rozpočtová rada viz. níže.

Tematický proces se skládá z tematických shromáždění a tematických fór zástupců. Tato část procesu přitahuje méně pozornosti veřejnosti, pravidelně se jí účastní méně obyvatel. Na shromážděních a fórech jsou formulovány dlouhodobější projekty a priority politik týkající se obvykle celého území města. Hlavními oblastmi jsou: doprava, územní plánování, zdravotnictví, sociální služby, školství. Na každém tematickém shromáždění jsou voleni dva zástupci do Městské rozpočtové rady. Účastníci komunikují intenzivněji s administrativou města, než je tomu v případě účastníků sousedských a regionálních shromáždění a fór.

Kredit: www.freeimages.com, Autor: caboco

Proces participativního rozpočtu v Porto Alegre

4) Koordinační orgán

Městská rozpočtová rada je orgánem, který formuluje hlavní pravidla procesu. Používá sadu pravidel rozdělení zdrojů na jednotlivé projekty předložené regionálními a tematickými rozpočtovými fóry. Zdroje městského rozpočtu dostupné pro jednotlivé oblasti priorit jsou rozděleny mezi regiony podle následujících kritérií: 1. seznam priorit jednotlivých regionů a tematických okruhů, 2. populační velikost, 3. kvalita infrastruktury a služeb v daném místě. Rada váhy jednot-

livých kritérií stanoví také pro následující rok. Tyto kompetence vykonává ve spolupráci s administrativou města. Jako pojistka proti zneužití pravomocí slouží zásada, že radní mohou být zvoleni do funkce vždy jen ve dvou po sobě následujících obdobích a jsou odvolatelní. Zasedání jsou otevřená veřejnosti, která má pouze možnost pasivní účasti. Rada prezentuje konečný návrh rozpočtu PR starostovi, který zajišťuje jeho schválení legislativou města. ●

Model Slovensko

1) Předpoklady

- ▶ Iniciátory aktivní občané a neziskové organizace. Mají na starost vedení procesu participativního rozpočtu. Obec platí práci.
- ▶ Pro 30 000 město jsou potřeba 2 zaměstnanci (koordinátor komunikace s městem a facilitátor/psycholog), v době veřejného zvažování 5 zaměstnanců.
- ▶ Nutná spolupráce odborů města.
- ▶ Jako první krok schválí zastupitelstvo částku na rozdělení v participativním rozpočtu a peníze na jeho propagaci.

2) Harmonogram

Leden – Únor

Veřejné shromáždění

- ▶ Informace o participativním rozpočtu přijatém v minulém roce a o realizaci jednotlivých projektů
- ▶ Hodnotící workshop za účasti členů participativních komunit, koordinační rady, výkonných orgánů města a veřejnosti.

Březen

Předložení zprávy o participativním rozpočtu za minulý rok do městského zastupitelstva.

Březen – Červen

Pravidelná setkání participativních komunit.

Duben

Veřejné fórum jednotlivých komunit. Prezentace práce a sbírání návrhů

Květen – Červen

Konzultace s odbory města

Září – Listopad

Pravidelná setkání participativních komunit.

Září

Start internetového hlasování.

Říjen

- ▶ Veřejná fóra jednotlivých komunit.
- ▶ Ukončení internetového hlasování.

Listopad

Prezentace vybraných projektů participativního rozpočtu.

Prosinec

Schválení rozpočtu pro následující rok v zastupitelstvu.

3) Rozhodování

Participativní komunity

Celoročně fungující tematická uskupení. Schází se v nich lidé, kteří mají zájem o dlouhodobou práci na určitém tématu nebo na určitém místě. Pomáhají si s tvorbou projektů, navzájem si je připomínají. Na závěr také projekty hodnotí. Členové komunit volí své členy koordinační rady.

Komunit je několik, podle dělení města na rozpočtové kapitoly nebo územní části. Tematické mohou být například:

- ▶ Mládež
- ▶ Senioři
- ▶ Zelené město
- ▶ Kultura
- ▶ Doprava

Každá komunita musí plnit následující úkoly:

1. Konat pravidelná setkání

2.Sbírání nápadů pomocí burzy nápadů a jejich hodnocení

3.Realizace veřejného fóra

4.Komunikace s odbory města

5.Příprava projektové dokumentace

Burza nápadů

S nápady na projekty mohou přicházet i lidé, kteří nejsou členy žádné komunity. Mohou své projekty napsat na formuláře, které jsou k dispozici v elektronické i papírové podobě. Nápady zpracovává participativní komunita.

Hlasování

Hlasování o vybraných projektech probíhá třemi metodami – hlasovacími lístky do urn, po internetu a veřejným zvažováním. Každá z metod má svoji váhu, kterou se její výsledky podílí na konečném výsledku. Procentuální zisky pro každý projekt se vynásobí vahou metody a konečný výsledek tvoří součet všech metod. Hlasování do urny má váhu 30%, internetové 20% a veřejné zvažování 50%.

Hlasování se mohou účastnit lidé starší 15 let, kteří v místě žijí, pracují, či studují. Hlasování do urny probíhá jako při klasických volbách. Voliči prokáží svoji totožnost a na hlasovacím lístku zaškrtnou vybrané projekty. Podobně funguje i hlasování na internetu.

Při veřejném zvažování se postupuje jinak. Jedná se o veřejné setkání, na které se jednotlivé navržené projekty hodnotí dle kritérií. Kritéria mohou být například:

► Cílová skupina

► Soulad projektu s preferencemi občanů
► Zapojení komunit a aktivizace obyvatelstva

► Efektivní využitelnost financí

► Udržitelnost a podpora participativního rozpočtu jako celku

Předkladatele projektu ke svému projektu uvedou, jak si vede v každém z kritérií. Účastníci pak do připraveného formuláře obodují všechny projekty v jednotlivých kritériích na stupnici od 1 do 4. Přičemž jednička znamená, že projekt dané kritérium vůbec neaplní a čtverka, že ho naplňuje plně.

Internetová diskuse

Celý proces je podporován specializovaným webem, kde najdou zájemci informace o procesu PR, kalendář veřejných setkání, navrhovaných a realizovaných projektů, formuláře na nápady a hlasování. K dispozici je také webové fórum, které je rozděleno do sekcí podle jednotlivých participativních komunit.

4) Koordinační orgán

Členy koordinační rady volí členové participativních komunit na dobu 2 let. To je doba rozpočtového cyklu participativního rozpočtu. Má na starosti:

- Schvalování zásad PR
- Spoluorganizuje veřejné setkávání
- Komunikuje s výkonnými orgány obce
- Kontroluje realizaci projektů, předkládá o tom zprávu obecnímu zastupitelstvu ●

Kredit: www.freemages.com, Autor: robertovm

Model Praha 7

1) Předpoklady

- ▶ organizátorem radnice
- ▶ spojení s Fórem zdravých měst
- ▶ O proces se stará na část úvazku jeden úředník

2) Harmonogram

Červen

- ▶ zveřejnění výzvy k podávání návrhů

Červenec–Srpen

- ▶ podávání návrhů

Září

- ▶ posouzení proveditelnosti
- ▶ veřejné setkání - hlasování o zařazení do ankety

Listopad

- ▶ anketa

3) Rozhodování

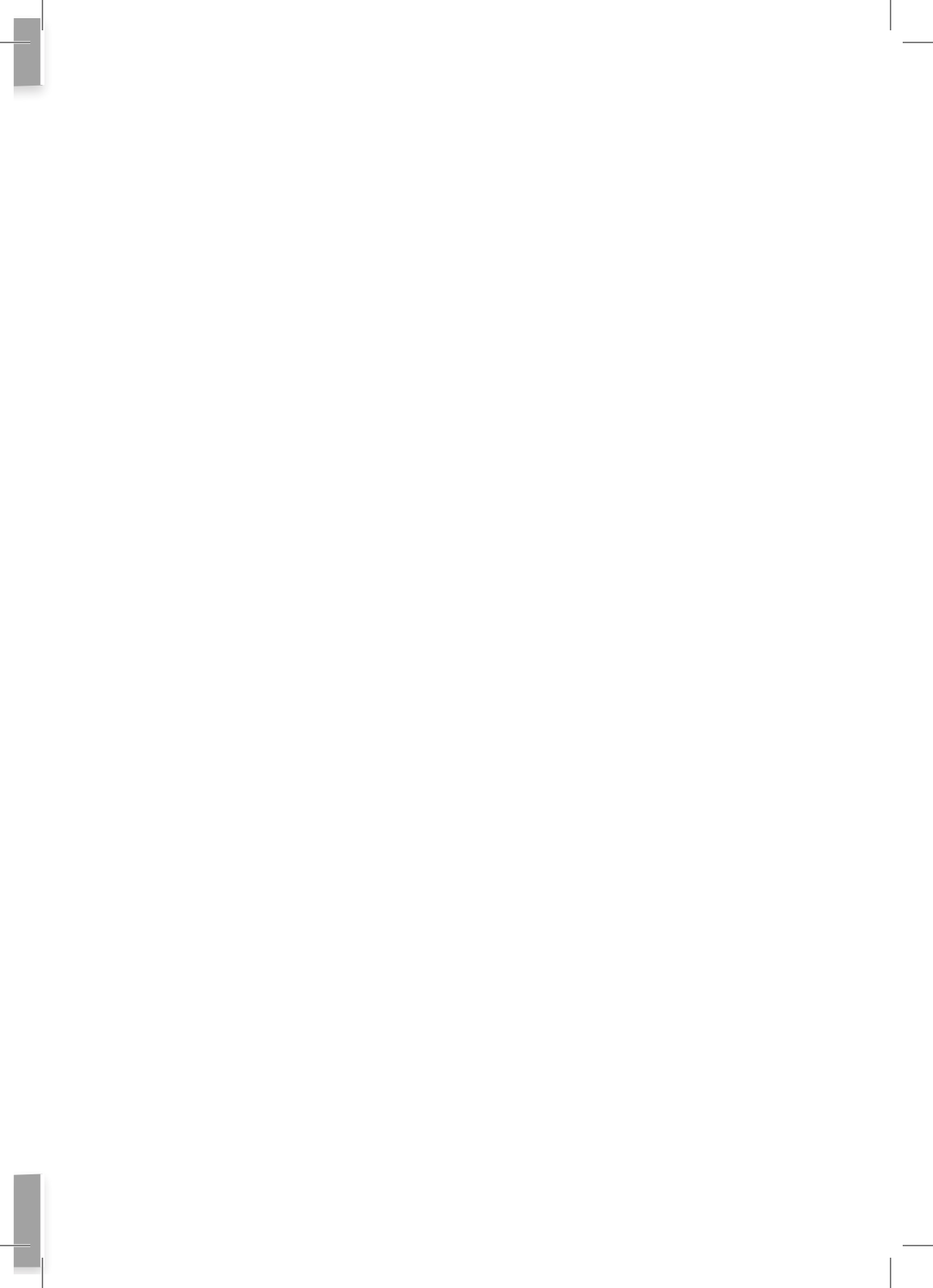
Občané se mohou zapojit do participativního roz-

počtu podávání návrhů. Každý občan má možnost sjednat si konzultaci na příslušném odboru, do jehož kompetence návrh spadá. Konzultace není podmínkou přijetí návrhu. Návrhy podle uvedených kritérií zhodnotí Komise Zdravého města a MA 21a posoudí proveditelnost návrhů. Druhou fází zapojení občanů je výběr pěti až deseti návrhů do ankety na Fóru Zdravých měst. Hlasuje se prostřednictvím tabule a nálepek o tom, které návrhy mají být zařazeny do ankety (pořadí podle počtu získaných hlasů) Ve třetí fázi občané již vybírají v anketě vítězný návrh. Čtvrtou fází představuje seznámení široké veřejnosti s výsledky ankety a postupem realizace vítězného návrhu či vítězných návrhů.

4) Koordinační orgán

Participativní rozpočet je spojený s Fórem zdravých měst, proto je i koordinačním orgánem Komise Zdravého města. Ta do 7 dnů od uzávěrky posoudí proveditelnost návrhů:

- a) z hlediska majetkových vztahů
- b) z hlediska finančního
- c) z hlediska právních předpisů
- d) z hlediska možného technického řešení●

Internetové odkazy

- ▶ www.participativnirozpocet.cz
- ▶ <http://alternativazdola.cz/liferay/participativni-rozpocet>

